

Tijdens het zomerkamp wordt onderzoek gedaan met inloopvallen. Foto Kees Mostert

Zomerkamp in Finland

Vleermuizen in de sauna

Van 13 tot en met 23 juli 2010 organiseerde de Veldwerkgroep van de Zoogdiervereniging een zomerkamp in Finland. Het onderzoeksgebied omvatte de (ruime) omgeving van het nationale park Patvinsuo, gelegen in Noord-Karelië, het centrale deel van Finland tegen de Russische grens. Doel van het kamp was om het gebied te inventariseren op het voorkomen van zoogdieren en kennis uit te wisselen met de zoogdierkenners van Finland.

Kees Mostert & Eric Thomassen

Naast een algemene inventarisatie van zoogdieren is er specifiek gekeken naar jachtplaatsen van vleermuizen en het voorkomen van vleermuizen in de oude bossen. De omgeving van Noord-Karelië geldt als de uiterste noordgrens voor het voorkomen van vleermuizen (met uitzondering van de noordse vleermuis die tot de Noordkaap voorkomt).

De vleermuizen werden in beeld gebracht door het zoeken naar kraamkolonies en andere verblijfplaatsen in de avond en door foeragerende dieren op te sporen met bat-detectors, veelal vanuit rijdende auto's. In totaal werden vier soorten vleermuizen vastgesteld, namelijk de noordse vleermuis, de baardvleermuis, de Brandts vleermuis en de watervleermuis.

Sauna Alleen van de Brandts vleermuis werd een kolonie gevonden en wel in een saunahuisje direct in de omgeving van ons onderkomen. Hier werden ten minste 20 uitvliegende dieren geteld. De dieren vlogen pas uit om 23.15 uur en vlogen om 3 uur weer in. Korte muggenrijke nachten dus. De determinatie werd vastgesteld door dieren af te vangen met een handnet

Een vangpoging levert bevestiging van de determinatie: Brandts vleermuis.
Foto Kees Mostert

Vol spanning wordt gekeken of het uitzetten van de cameravallen nog resultaat heeft opgeleverd. Nee dus! Foto Kees Mostert

en met de harpval van Eeva-Maria Kyheröinen, een van onze Finse contacten die enkele dagen langskwam op het kamp.

In totaal werden via detectors op een afstand van in totaal circa 220 km 35 foeragerende vleermuizen vastgesteld. Toch was dit geen slecht resultaat omdat kenners van het gebied op voorhand hadden aangegeven nooit een vleermuis te hebben waargenomen in deze omgeving. Het overgrote deel van deze dieren (25) had betrekking op noordse vleermuizen. De noordse of Nilsons vleermuis is een wat kleinere versie van de laatvlieger. De soort komt algemeen voor in het noorden van Europa. De echolocatie lijkt op die van de laatvlieger maar is wat trager en regelmatig. De meeste dieren foerageerden boven onverharde wegen met aan weerszijden hoogopgaand (naald)bos. baard-/Brandts vleermuizen werden ook regelmatig bij houten huizen met open omgeving gehoord. Watervleermuizen werden alleen waargenomen op een afstand van 120 km ten zuiden van ons on-

derzoeksgebied.

In de oude bossen werden diverse waarnemingen gedaan van zowel noordse vleermuizen als baardvleermuizen en er zijn aanwijzingen voor een verblijfplaats van baardvleermuizen in het bos. Samen met Eeva-Maria werd er ook een nachtje gemistnet in een fraai stuk oud bos, maar met dergelijke lage dichtheden van vleermuizen is het moeilijk om een echt kansrijke plek te selecteren en er vloog dan ook geen vleermuis in het net.

Muizen Op een tiental verschillende locaties (vooral bestaande uit naaldbos, hoogveen en daarin gelegen hooilandjes) werden zowel Longworth-vallen als pittfalls uitgezet. Hiermee werden vier soorten kleine zoogdieren gevangen, namelijk bosspitsmuis, dwergspitsmuis, rosse woelmuis en aardmuis. Een beperkt aantal bosspitsmuizen moet nog worden gecontroleerd op schedelkenmerken in verband met de sterk gelijkende noordse spitsmuis. Andere noordelijke specialiteiten als

kleine dwergspitsmuis, kleine rode woelmuis of rosgrijze woelmuis werden niet gevangen. Ook boslemming werd weliswaar niet gevangen, maar wel waargenomen bij het oversteken van een weg.

Helaas bleken wij in een 'slecht muizenjaar' te zijn neergestreken in Finland. Dit bleek onder meer uit het feit dat er vrijwel geen territoria van uilen waren te vinden in de ruime omgeving volgens gebiedskenners. Braakballen konden dan ook niet worden verzameld.

Veelvraten In de nabije omgeving van Patvinsuo was een gelegenheid om een locatie te bezoeken die regelmatig werd bezocht door zowel veelvraten als de bruine beren. Een sessie van 17 uur van waken van drie deelnemers leverde inderdaad schitterende waarnemingen op van de veelvraat. De beer werd kortstondig door een van ons waargenomen. In Patvinsuo zelf werd ook een voetprent van de veelvraat gevonden. Andere sporen wijzen op het voorkomen van mol, eekhoorn, bos-

Het landschap in Noord-Karelië. Foto Eric Thomassen

Het geduldige wachten in de schuilhut wordt beloond met de waarneming van een veelvraat.
Foto Eric Thomassen

lemming, otter, bever en eland in het gebied. Het aantal zichtwaarnemingen bleef beperkt tot enkele sneeuwzazzen, bevers en een overstekende eland. Ten noorden van Patvinsuo bij Lieksa werd ook een zwemmende muskusrat waargenomen.

Camera's Een ronduit dramatisch resultaat werd geboekt via de cameravallen. Er werden op maar liefst 17 verschillende plaatsen cameravallen opgehangen in oude bossen, onder bruggen, langs beken en andere wateren. Er werd zelfs een verkeersslachtoffer van de sneeuwzazzen ingezet als lokaas, naast bekende lokmiddelen als valerianolie en visolie. Uiteindelijk bleek dat op alle geregistreerde foto's geen enkele (herkenbare) zoogdiersoort is gefotografeerd.

Het onderzoeken en waarnemen van zoogdieren in een dergelijk ver noordelijk gelegen oord als Noord-Karelië blijkt bepaald geen sinecure. Ook zijn er wat signalen dat de jachtdruk in dit gebied (maar ook in de rest van Finland) een rol speelt. Naast de zoogdieren bood het kamp ook uitgebreid de gelegenheid om andere diergroepen te bestuderen. Er zijn ruim 80 vogelsoorten waargenomen, waaronder parelduiker, nonnetje, kraanvogel, auerhoen, drieteenspecht, grauwe fitis, pestvogel en bosgors. Ook werden waarnemingen van 14 soorten dagvlinders, 17 soorten libellen en 7 soorten sprinkhanen genoteerd.

Kees Mostert & Eric Thomassen
Finland kmos@xs4all.nl

Ontmoeting met de veelvraat

Het waarnemen van een veelvraat in het wild is maar aan weinig mensen voorbehouden. Dit geldt zelfs voor mensen in het noorden van Scandinavië die hun leven lang actief naar wild speuren. In de omgeving van het onderkomen was er een mogelijkheid gecreëerd om veelvraten in het wild te bekijken vanuit een (verbouwd) houten onderkomen. Het onderkomen biedt ruim uitzicht over een plas met een aantal open grazige oevers en een bosgebied. Op een aantal plekken wordt dan (sterk geurend) voer uitgelegd. De bedoeling is dat je halverwege de middag zitting neemt in de hut en daar vervolgens tot halverwege de volgende ochtend blijft zitten. Gedurende deze periode wordt je geacht uiterst stil te zijn en niet de hut uit te komen. Een voordeel is dat het buiten de hele nacht licht blijft, alleen tussen 01.00 en 2.30 is het schemerig. Jan Wondergem en Kees Mostert besloten om eens zo'n zit mee te maken en eens te kijken wat er zich allemaal ging afspelen. Hieronder volgt hun belevenis.

In de namiddag van 13 juli arriveerden wij ter plaatse en namen zitting in het onderkomen. Dit was zodanig ingericht dat lenzen van fototoestellen en videoapparatuur door een luik naar buiten konden hangen terwijl je zelf onzichtbaar bleef. Door de drukkende hitte en de aanwezigheid van toch wel wat muggen was het niet altijd even makkelijk om geheel stil in je stoel te blijven wachten. Uur na uur na uur verstreek zonder dat er ook maar iets was te zien of te horen, met uitzondering van een paar raven. Om 23.00 uur (dus na een zit van negen uur) was er eindelijk beweging en verscheen kortstondig een veelvraat. Na even te zijn verdwenen bleek het dier ineens vlakbij de hut op nog geen tien meter afstand op te duiken. Dit tafereel herhaalde zich nog enige malen. Om vier uur in de ochtend was een andere veelvraat ruim een half uur non-stop aanwezig en passeerde de hut soms werkelijk op slechts enkele meters afstand. Rond twee uur, precies op het moment van de zwaarste schemer, was korte tijd een beer aanwezig, maar deze was binnen een halve minuut weer vertrokken. Moe, maar uiterst voldaan, verlieten wij in de ochtend het onderkomen. Ons geduld was meer beloond dan we voor mogelijk hadden gehouden.

Zoogdieren	zicht	vangst	vondst	sporen	Batdetector
mol				•	
bosspitsmuis		•	•		
dwergspitsmuis		•			
rosse woelmuis		•			
boslemming	•			•	
Brandts vleermuis		•			•
gewone baardvleermuis		•			•
noordse (nilsons) vleermuis					•
watervleermuis					•
sneeuwzazzen	•		•	•	
eekhoorn	•			•	
muskusrat	•			•	
bever	•			•	
veelvraat	•			•	
beer	•				
eland	•			•	
das			•		
otter			•		
wasbeerhond			•		

Tabel 1 Waargenomen zoogdieren tijdens het zomerkamp 2010 in Finland.